

ECCE HOMO

Friedrich Nietzsche, filozof al culturii, filolog, scriitor, una dintre personalitățile ilustre ale gândirii moderne din secolul al XIX-lea, s-a născut la 15 octombrie 1844 la Röcken, lângă Lützen, în Germania, într-o familie de pastori luterani. După studiile liceale la colegiul din Pforta urmează cursurile universităților din Bonn și Leipzig, mai întâi la facultatea de teologie, apoi la cea de filologie clasică, avându-l ca profesor pe cunoscutul Friedrich Wilhelm Ritschl. Distingându-se, încă din timpul studiilor, ca un strălucit cercetător, Nietzsche este propus de Ritschl pentru Catedra de filologie clasică la Universitatea din Basel, pe postul de profesor, pe care-l ocupă în 1869. Din acea perioadă datează prietenia lui Nietzsche – el însuși muzician și compozitor – cu Richard Wagner, ale cărui personalitate și operă au avut asupra gândirii nietzscheene o influență substanțială. Decisiv a fost însă pentru această gândire contactul cu filozofia lui Schopenhauer. În 1872 apare *Nașterea tragediei din spiritul muzicii*, studiu cu un deosebit ecou; între 1873 și 1876, *Considerații inactuale* – o culegere de studii și reflecții filozofice. Începând din 1876, starea sănătății sale se înrăutățește treptat, astfel încât, în 1879, renunță la postul de profesor, stabilindu-se alternativ în Elveția, la Sils-Maria pe valea Innului, în Italia și în sudul Franței, și consacându-se doar scrisului. Din 1878 datează *Omenesc, prea omenesc*, în 1881 apare *Aurora. Gânduri asupra prejudecăților morale*, în 1882, *Știința voioasă*, în 1883–1884, *Așa grăit-a Zarathustra*, în 1886, *Dincolo de bine și de rău*, în 1887, *Despre genealogia moralei*, precum și noi ediții ale lucrărilor anterioare. În 1889 apare *Amurgul idolilor*. În același an, Nietzsche, grav bolnav psihic, este internat în diferite clinici. După câteva intervale de remisiune, în care se ocupă de reeditări, de traduceri din operele sale și își continuă corespondența, se stinge din viață în 1900 la Weimar.

FRIEDRICH NIETZSCHE

ECCE HOMO

Cum devii ceea ce ești

Traducere din germană de
MIRCEA IVĂNESCU

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

CUVÂNT ÎNAINTE

1

În perspectiva faptului că în curând va trebui să adresez omenirii cea mai grea provocare care i-a fost aruncată vreodată, mi se pare indispensabil să spun *cine sunt eu*. În fond, ar trebui să se știe: căci eu nu m-am „lăsat neatestat“. Însă disproporția dintre măreția sarcinii mele și *meschinăria* contemporanilor mei a reieșit la iveală prin faptul că eu nici n-am fost auzit, nici n-am fost văzut. Trăiesc pe propriul meu credit, poate că-i numai o prejudecată că eu *trăiesc?*... Ajunge doar să stau de vorbă cu unul dintre „oamenii cultivați“ care vin vara în Oberengandin, ca să mă conving că eu *nu* trăiesc. În aceste împrejurări, este o datorie, împotriva căreia mi se răzvrătesc și obișnuințele, și – mai ales – mândria instinctelor, să spun anume: *Ascultați-mă! căci eu sunt cutare și cutare. Mai ales, nu mă confunțați!*

2

De exemplu, eu nu sunt câtuși de puțin un șarlatan, un monstru moral – eu sunt chiar o natură contrarie categoriei de oameni care până acum s-au bucurat de

cinstire ca fiind virtuoși. Între noi fie vorba, mi se pare că tocmai în Aceasta constă mândria mea. Sunt un discipol al filozofului Dionysos, prefer să fiu mai degrabă un satir decât un sfânt. Dar citiți-mi numai scrierea aceasta. Poate că am izbutit, poate că această scriere nici n-a avut alt sens decât să dea expresie acestei contradicții la modul senin și filantropic. Ultimul lucru pe care eu l-aș promite vreodată ar fi că vreau să fac omenirea „mai bună“. De către mine nu vor fi ridicați nici un fel de idoli noi; cei vechi n-au decât să învețe pe propria lor socoteală ce înseamnă să aibă picioare de lut. Dimpotrivă, pe idoli (cuvântul meu pentru „idealuri“) *să-i răstorn* – asta face parte mai degrabă din meșteșugul meu. Realitatea a fost în atât de mare măsură lipsită de valoarea, de sensul, de adevărul ei, încât *s-a născocit* o lume ideală... „Lumea adevărată“ și „lumea părelnică“ – pe înțelesul tuturor: lumea *mincinoasă* și realitatea... Minciuna idealului a fost până acum blestemul care apasă asupra realității, omenirea însăși a devenit prin ea mincinoasă și falsă până la cele mai de jos instincte ale sale – până la venerarea valorilor *inverse* decât sunt cele cu care i-ar fi fost garantate la început înflorirea, viitorul, dreptul cel mai înalt la viitor.

3

Cel care se pricepe să respire aerul care adie din scrierile mele știe că e un aer al înălțimilor, un aer *tare*. Trebuie să fii făcut anume pentru el, altminteri nu e mică primejdia că vei răci trăind în el. Aici ghețurile sunt aproape,

singurătatea e uriașă, monstruoasă – dar cât de liniștite se întind aici lucrurile la soare! cât de liber se respiră! cât de multe simți ca fiind *sub* tine! – Filozofia, așa cum am înțeles-o și am trăit-o până acum, este viața liberă printre ghețuri și în înălțimile munților – căutarea a tot ce este străin și îndoielnic în existență, a tuturor celor care până atunci erau anatemizate de către morală. Dintr-o lungă experiență, pe care mi-au oferit-o asemenea rătăcirii în domeniul interzisului, am învățat să privesc cu totul altfel decât ar putea fi de dorit principiile de la care s-au practicat până acum morală și idealurile: a ieșit pentru mine la lumină istoria secretă a filozofilor, psihologia mărețului lor nume. – Cât de mult adevăr *suportă*, cât de mult adevăr *îndrăznește* un spirit? Aceasta a devenit pentru mine, în tot mai mare măsură, unitatea de măsură a valorilor. Eroarea (– credința în ideal –) nu este orbire, eroarea este *lașitate*. . . Fiecare realizare, fiecare pas înainte în cunoaștere purced din curajul, din duritatea față de sine însuși, din puritatea morală față de sine însuși. . . Eu nu resping idealurile, îmi pun pur și simplu mânuși în fața lor. . . *Nitimus in vetitum*¹: sub acest semn se înalță acum filozofia mea, căci în fond până acum a fost interzis totdeauna numai adevărul.

---

1. „Spre ce nu ni-i dat năzuim“ (Ovidiu, *Amoruri*, III, elegia a IV-a, trad. de Maria-Valeria Petrescu, în Ovidiu, *Heroide. Amoruri. Arta iubirii. Remediile iubirii. Cosmetice*, Editura Minerva, București, 1977; *n.red.*).

4

În rândul scrierilor mele se desprinde, singur pentru sine, *Zarathustra* al meu. Cu el, i-am făcut omenirii darul cel mai înalt care i-a fost făcut vreodată. Cartea aceasta, cu un glas care răzbate mileniile, este nu numai cea mai de seamă carte care există, la drept vorbind cartea aerului înălțimilor – întreaga realitate de fapt care este omul se află la o distanță uriașă *sub* ea –, ea este de asemenea și cea mai profundă, născută din bogățiile cele mai lăuntrice ale adevărului, o fântână nepuizabilă, în care nu se scufundă nici o ciatură fără a ieși la lumină umplută cu aur și bunuri de preț. În ea nu vorbește vreun „profet“, vreuna din corciturile acelea jalnice dintre boală și voință de putere, care sunt numiți fondatori de religii. Trebuie în primul rând *ascultat* cum se cuvine tonul cu care vorbește gura aceasta, tonul acesta alcyonic, bine prevestitor, pentru a nu-i face o lamentabilă nedreptate înțelesului înțelepciunii sale. „Cuvintele cele mai liniștite sunt cele care-aduc furtuna, gândurile care vin cu pas ușor, de porumbel, cârmuiesc lumea.“

Smochinele cad din pomi, sunt bune și dulci; și căzând li se desface pielița roșie. Eu sunt un vânt nordic pentru smochinele coapte.

Tot astfel, asemenea smochinelor, cad pentru voi învățăturile acestea; prieteni, sorbiți acum sucul lor și pulpa lor dulce! E toamnă în jur și cer pur și după-amiază.

Aici nu vorbește un fanatic, aici nu se rostesc „predici“, aici nu se cere credință: dintr-o nesfârșită plenitudine a luminii și profunzime a fericirii picură strop după strop, cuvânt după cuvânt – o încetineală plină de tandrețe formează ritmul acestei vorbiri. Așa ceva nu le reușește decât celor mai aleși dintre aleși; e un privilegiu fără seamăn să poți fi ascultător aici; nu oricine e liber să aibă urechi pentru Zarathustra... Prin toate acestea, nu e Zarathustra un *seducător*?... Dar ce spune el însuși, când s-a întors pentru prima dată iarăși în singurătatea sa? Exact contrariul celor ce le-ar spune într-un asemenea caz vreunul dintre „înțelepții“, „sfinții“, „mântuitorii lumii“ și alți asemenea decadenți... Nu numai că el vorbește altfel, el este altfel...

Singur merg acum de aici, o, voi, discipoli! Și voi mergeți acum de aici, și singuri! Așa vreau eu.

Mergeți de la mine și apărați-vă împotriva lui Zarathustra! Și mai bine încă: rușinați-vă de el! Poate că el v-a înșelat.

Omul cunoașterii trebuie nu numai să-și iubească dușmanii, el trebuie și să poată să-și urască prietenii.

Un învățător e răsplătit prost când rămâi pentru totdeauna învățacelul lui doar. Și de ce nu vreți voi să-mi smulgeți pentru voi cununa?

Îmi dați cinstire acum, dar ce-ar fi dacă, într-o zi, venerația asta a voastră s-ar răsturna? Păziți-vă să nu vă ucidă o coloană în prăbușirea ei!

Spuneți că voi credeți în Zarathustra? Dar ce preț are Zarathustra! Îmi sunteți mie îndatorați, dar ce preț mai au toate îndatoririle!

Nu v-ați căutat încă pe voi înșivă până acum: și m-ați găsit pe mine. Așa fac toți credincioșii; din cauza asta au atât de puțin preț toate credințele.

Acum eu vă poruncesc să mă pierdeți pe mine și să vă găsiți pe voi; abia atunci când voi toți mă veți fi rene-gat, mă voi întoarce printre voi...

În această zi desăvârșită, când toate se îndreaptă spre maturitate și nu numai strugurii își adâncesc culoarea, a căzut o rază de soare și pe viața mea: am privit înapoi, am privit în jur, n-am văzut niciodată așa multe lucruri atât de frumoase deodată. Nu în zadar mi-am îngropat astăzi cel de-al patruzeci și patrulea an, *aveam voie* să-l îngrop – ce a fost viață în el e mântuit, este nemuritor. Prima carte a *Transmutației tuturor valorilor, Cântecul lui Zarathustra, Amurgul idolilor*, încercarea mea de a filozofa cu ciocanul – toate, daruri ale acestui an, chiar al ultimului său trimestru! *Cum de nu ar trebui atunci să-i fiu recunoscător vieții mele întregi?* – Și astfel îmi povestesc acum viața.

DE CE SUNT ATÂT DE ÎNȚELEPT

1

Fericirea existenței mele, unicitatea ei poate, stă în blestemul care apasă asupra-i: eu, ca să mă exprim într-o formă enigmatică, ca tată al meu, am murit deja, ca propria mea mamă, mai trăiesc încă și îmbătrânesc. Această proveniență, deopotrivă pe cea mai de sus și pe cea mai de jos treaptă pe scara vieții, prin care sunt deopotrivă decadent și punct de începere – aceasta, dacă există într-adevăr ceva care s-o poată face, explică neutralitatea, libertatea de orice părtinire în relația cu problema generală a vieții, care constituie poate punctul meu distinctiv. Am, în ce privește indiciile Răsăritului și Apusului, pornirii și decăderii, o sensibilitate mai fină decât a avut vreun om vreodată; în această privință eu sunt învățătorul prin excelență, le cunosc pe amândouă, eu însumi sunt amândouă aceste forme. – Tatăl meu a murit la treizeci și șase de ani; era un om delicat, amabil și morbid, cum poate fi numai o ființă menită doar stării de tranziție – mai curând o amintire frumoasă a vieții decât viața însăși. În același an în care viața sa a

purces spre pieire, a intrat și a mea în declin: în al treizeci și șaselea an al vieții mele, am atins și eu punctul cel mai de jos al propriei mele vitalități, – am trăit mai departe, dar fără să mai fiu în stare să văd mai departe de trei pași înaintea ochilor: Atunci – era anul 1879 – am renunțat la cariera mea de profesor la Basel, am supraviețuit prin vară ca o umbră la St. Moritz și în iarna următoare, cea mai săracă în soare din viața mea, ca o umbră la Naumburg. Acela a fost punctul meu minim: *Călătorul și umbra lui* a luat ființă în acea vreme. Nu există nici o îndoială, pe vremea aceea mă pricepeam la umbre... În iarna următoare, prima mea iarnă genoveză, cea dulceață morbidă, cea spiritualizare, care sunt aproape determinate de o extremă sărăcire a sângelui și mușchilor, mi-au dăruit *Aurora*. Desăvârșita luminozitate și deplina seninătate – ba chiar exuberanță – a spiritului pe care le oglindește opera aici numită corespund pentru mine nu numai cu cea mai profundă slăbiciune fiziologică, ci chiar și cu un exces de sensibilitate la suferință. În toiul martiriului pe care mi-l provocau migrene neîntrerupte de câte trei zile, însoțite de trudnice vomismente de bilă, stăpâneam o claritate de dialectician prin excelență și gândeam până la capăt, cu foarte mult sânge-rece, gânduri pentru care, în condiții de sănătate mai bună, nu sunt suficient de bun alpinist, nu sunt îndeajuns de rafinat și îndeajuns de imperturbabil. Cititorii mai știu, poate, în ce măsură eu

socotesc dialectica un simptom al decadenței, de pildă în cazul cel mai renumit: în cazul lui Socrate. – Toate tulburările maladive ale intelectului, chiar și cea amorțeală pe care o aduce cu sine febra mare, mi-au rămas până astăzi cu totul străine, despre natura și frecvența acestora trebuind să mă interesez doar din lecturi. Sângele meu circulă lent. Nimeni nu a putut constata că aș fi avut vreodată febră. Un medic care m-a tratat vreme mai îndelungată ca pe un bolnav de nervi mi-a spus în cele din urmă: „Nu! Nervii dumitale nu au nimic în neregulă, ci eu însumi sunt o fire nervoasă“. Absolut cu neputință de dovedit pe undeva vreo degenerare locală; nici un fel de maladie organică de stomac, chiar dacă există, ca urmare a epuizării generale, cea mai profundă slăbiciune a sistemului gastric. Chiar și boala de ochi, care se apropie câteodată primejdios de mult de o orbire adevărată, este doar o urmare, nu o cauză; astfel că odată cu orice însuflețire a forței mele de viață mi s-a ameliorat și vederea. – Vindecarea înseamnă pentru mine un șir lung, mult prea lung de ani – dar din păcate ea înseamnă în același timp și recidivă, ruină, periodicitatea unui fel anumit de decadentă. Mai e nevoie, după toate acestea, să mai spun că am experiență în ce privește problemele decadenței? Am silabisit-o și de la cap la coadă, și de la coadă la cap. Chiar și cea artă de filigran a cuprinderii și înțelegerii, în fond, sensibilitatea pentru nuanțe, psihologia „privirii-aruncate-pe-după-colt“, și orice altceva

m-ar mai caracteriza pe mine, au fost învățate atunci, sunt darul propriu-zis al acelei epoci în care totul a devenit pentru mine mai fin și mai subtil, observația în sine, ca și organele de observație. Să trec, pornind de la optica bolnavului, la concepte și valori mai sănătoase, și iarăși, invers, de la plenitudinea și siguranța de sine ale unei vieți *bogate* să cobor privirea la lucrarea tainică a instinctului de decadență – acesta a fost exercițiul meu cel mai îndelungat, experiența care îmi e caracteristică, și, dacă pot spune asta despre un anumit domeniu, atunci în acest domeniu am devenit eu maestru. Stăpânesc astăzi această artă, am mâna formată pentru ea, *de a răsturna perspectivele*: acesta este cel dintâi motiv pentru care, pentru mine singur poate, e într-adevăr posibilă o „transvaluare a valorilor“.

2

În afară de faptul, deci, că sunt un decadent, eu sunt și opusul acestuia. Dovada pe care o aduc în această privință este, printre altele, că am ales întotdeauna instinctiv mijloacele *potrivite* împotriva stărilor de lucruri negative: în vreme ce decadentul ca atare alege întotdeauna mijloacele care-i sunt lui dezavantajoase. Luat ca *summa summarum*, am fost sănătos; ca unghi de vedere, ca specialitate, am fost decadent. Acea energie spre o însingurare absolută și spre desprinderea de condițiile obișnuite, constrângerea împotriva mea însumi, spre a nu mă mai lăsa îngrijit, slujit, *doftoricit* – acestea

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
De ce sunt atât de înțelept	11
De ce sunt atât de inteligent	32
De ce scriu cărți atât de bune	60
<i>Nașterea tragediei</i>	75
<i>Inactualele</i>	84
<i>Omenesc, prea omenesc, cu două continuări</i>	92
<i>Aurora / Gânduri despre morală ca prejudecată</i>	101
<i>Știința veselă („la gaya scienza“)</i>	106
<i>Așa grăit-a Zarathustra / O carte pentru toți și pentru nimeni</i>	108
<i>Dincolo de bine și de rău / Preludiu la o filozofie a viitorului.</i>	128
<i>Genealogia moralei / O scriere polemică.</i>	131
<i>Amurgul idolilor / Cum se filozofează cu ciocanul</i>	133
<i>Cazul Wagner / Problema unui muzician</i>	137
De ce sunt un destin	148